

בס"ד, י"ט ניסן התשפ"ו

מנחות פ"ה – הדרך לקבל תבואה ושמן מן המובחר

שאלות:

1. רוני החקלאי רוצה לדעת איך אפשר להגדיל את היבול שלו, האם יש פתרון בגמרא?

הדרך לגידול תבואה משובחת לעומר ושתי הלחם

המשנה אומרת שלא מביאים סולת לעומר ולשתי הלחם, (לפי כתב יד רש"י) משדות שהיבול שלהם לא מובחר, כמו

○ משדות שצריכים זיבול מיוחד ("בית הזבלים") – כי שמא לא זובלו מספיק והפירות יצאו כחושים.

○ גם לא מביאים משדות שמושקים בידי אדם ("בית השלחים") כי זו ארץ יבשה ופרותיה כחושים,

○ או משדות שיש בהם אילנות כי האלנות עושים צל ופוגעים בתבואה ("בית האילן"). אבל אם האדם עבר והביא משם – הסולת כשרה.

כדי לקבל סולת מובחרת, הדרך הנכונה היא לחרוש את השדה בשנה הראשונה בלי לזרוע בה דבר ("נרה"), ובשנה השנייה לזרוע אותה שבעים יום לפני פסח (זה הזמן שיש כבר הרבה שמש שמבשילה כל היום השיבולים, ואז השיבולת גדלה פי שתיים מהקנה). ככה השדה מוציאה הרבה סולת משובחת. והמשנה וגם הברייתא בגמרא מפרטות איך הגזבר בודק אם הסולת מנופה מספיק, עד שכל הקמח הדק כאבק ייעלם.

הגמרא דנה בפרטי העבודה הזאת:

○ חרישה חוזרת: הגמרא מביאה שאלה על המשנה, האם בראש השנה השנייה צריך לחרוש שוב חוץ מהחרישה שבשעת הזריעה?

הגמרא מביאה ברייתא שמספרת על חיטי כרזיים וכפר אחים, שהיו משובחות מאוד והיו מביאים מהן אלמלא היו רחוקות מירושלים (או, אילמלי היו סמוכות – כלומר אילו היו סמוכות). בברייתא הזו כתוב שבשנה השנייה "חורש ושונה" (חורש פעם שנייה).

הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא כי ייתכן שהמשנה שלנו מדברת בשדה מעובדת שכבר נחרשה פעם אחת בשנה הראשונה ולכן אולי מספיקה לה חרישה אחת ולא ברור אם בשנה השניה צריך לחרוש שוב, והברייתא מדברת בשדה לא מעובדת שבודאי צריכה חרישה כפולה.

○ מיקום השדה: הברייתא בשם **רבי יוסי ואבא שאול** בברייתא אחרת, וכן **רבי יוחנן** אומרים שמביאים את העומר רק משדות מודרמות (בדרום ארץ ישראל), כי שם השמש זורחת כל היום ומבשילה את התבואה בצורה הטובה ביותר.

○ שיטת החצי-חצי: הגמרא מנסה למצוא פתרון לשאלה הקודמת, האם חורשים פעם שניה בשנה השניה, ומביאה ברייתא שמספרת שהיו חורשים את כל השדה בשנה הראשונה וזורעים רק חצי, ובשנה השנייה חורשים את החצי שזרעו בשנה הקודמת וזורעים את החצי השני. וכך עושים מכאן והלאה, כל שנה חורשים את החצי שזרעו בשנה הקודמת, וזורעים

את החצי שחרשו בשנה הקודמת.
רב חלקיה בר טובי היה עושה ככה בשדה שלו שהיתה בקרן זזית לכיוון צד דרום, והיא הייתה מוציאה יכול כפול והוא היה מוכר את החיטים לסולת של המקדש.

2. גרשון מצא תולעים בחסה, האם צריך לזרוק אותה אם הוא מצא הרבה תולעים בעלה אחד בלבד?

דין התלעה (משנה וגמרא)

- המשנה אמרה שאם הסולת התליעה, היא פסולה למנחות. הברייתא בגמרא אומרת פסולת או חיטים שהתלעו ויש בהן תולעים ברובן – הן פסולות.
רבי ירמיה שאל: האם הכוונה היא שרוב של כל חיטה וחיטה התלע, או שהתולעים נמצאות ברוב הכמות של הסאה ("רוב סאה") שנמצאת לפנינו? והשאלה נשארה ב"תיקו".
- איסור הקדשת בעל מום: **רבא שאל**: אם אדם הקדיש חיטים מתולעות למנחה, האם הוא מקבל מלקות בגלל האיסור להקדיש בעל מום? השאלה היא האם הדין של "בעל מום" קיים רק בבהמות או שזה נחשב ככה גם בצמחים. השאלה נשארה ב"תיקו".
- עצים מתולעים: המשנה במסכת מידות אומרת שכל עץ שיש בו תולעת פסול למזבח. **שמואל** מסביר שזה נאמר רק על עץ לח, אבל בעץ יבש אפשר לגרד את התולעת ולהשתמש בעץ. **רבא שאל** שאלה דומה: האם המקדיש עץ מתולע מקבל מלקות בגלל איסור הקדשת בעל מום? וגם פה התשובה היא "תיקו".

3. בניציון רוצה להיות תלמיד חכם, האם העובדה שהוא שותה שמן זית, תעזור לו?

השמן המוכחר למנחות (משנה וגמרא)

- המשנה אומרת שהשמן הכי טוב ("אלפא") למנחות מגיע מהעיר תקוע. **אבא שאול** אומר שהשמן השני באיכות שלו מגיע מהעיר רגב שבעבר הירדן. למרות שכל הארצות כשרות, לכתחילה היו מביאים רק מהמקומות האלה.
- הגבלות בשמן: לא מביאים שמן משדות שצריכות זיבול ("בית הזבלים") או השקיה מלאכותית ("בית השלחים"). וגם לא מביאים שמן מזיתים שגדלו בין זרעים אחרים, בגלל שהזרעים מחלישים את האילנות והשמן לא יוצא מעולה. אם האדם הביא שמן כזה - הוא כשר.
 - שמן אנפקטן: זהו שמן שעשו אותו מזיתים שלא הבשילו לגמרי. אם הביאו אותו למקדש - הוא כשר בדיעבד. (לפי גירסת ר"ת במשנה)
 - שמנים פסולים: שמן שעשו אותו מזיתים שנפלו למים, או מזיתים כבושים או שלוקים (מבושלים) - הוא פסול אפילו בדיעבד.
 - הקשר בין שמן לחוכמה: הגמרא שואלת למה יואב שלח להביא אישה חכמה שתלך ותדבר עם דוד המלך, דווקא מתקוע, כמו שכתוב: "וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה". **רבי יוחנן עונה** שבגלל שבני תקוע רגילים לצרוך הרבה שמן זית, והשמן מפקח (מחדד) את הלב, החוכמה מצויה בהם.

4. יוסי מסתובב עם מכונית מרצדס, האם זה אומר שהוא עשיר?

ברכת השמן של שבט אשר (גמרא)

- הברייתא מפרטת את הדיון על ברכת משה לשבט אשר: "וְטוֹבֵל בְּשֶׁמֶן רְגְלוֹ". הפירוש הוא שנחלתו של אשר הייתה כל כך מלאה בשמן, שהוא זרם בה כמו מעין.
- הגמרא מספרת סיפור על אנשי לודקיא שבאסיה שחיפשו שמן בכמות גדולה ושלחו - שליח עובד כוכבים ("פולמוסטוס") עם מאה ריבוא (מיליון) מנים. השליח חיפש בירושלים ושלחו אותו לצור ובצור שלחו אותו לגוש חלב (בנחלת אשר). ושם שלחו אותו לאדם מסויים בשדה מסויימת.
- שם הוא מצא את האיש שעבד בשדה שלו, עוֹדֵר ("עוזק") מסביב לזיתים. כשהשליח ביקש לקנות שמן במאה ריבוא, האיש ביקש ממנו לחכות עד שיסיים את העבודה. אחרי העבודה האיש הפשיל כליו לאחוריו, וניקה אבנים מהדרך ("מסקל") כמו פועל פשוט, והשליח היה בטוח שרימו אותו ושלחו אותו לפועל עני.
- כשהגיעו לבית, השפחה הביאה מים חמים לרחצה, ואז הוציאה ספל של זהב מלא בשמן שבו האיש טבל את ידיו ורגליו. ככה התקיים הפסוק "וטובל בשמן רגלו".
- אחרי הארוחה, האיש מדד לשליח שמן בשווי של מאה ריבוא מנים. השליח רצה לקנות עוד שמן אבל לא היה לו מספיק כסף איתו, והאיש נתן לו עוד שמונה עשר ריבוא מנים באשראי והלך איתו לעירו כדי לקבל את שאר הכסף. השליח היה צריך לשכור את כל הסוסים, הפרדים, הגמלים והחמורים בארץ ישראל כדי להוביל את כל כמות השמן הזאת.
- הסיפור מדגים את מה שכתוב בפסוק: "יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאֵין כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רַב" – יש אדם שמתחזה לעשיר ואין לו כלום ויש שנראה עני ("מתרושש") למרות שהוא באמת עשיר גדול.